

Мокрогуз Олександр Петрович,
завкафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання
Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної
освіти імені К.Д.Ушинського, кандидат педагогічних наук, доцент

Тема уроку. Становлення тоталітаризму в СРСР: медійний аспект. (10 клас. Всесвітня історія).

Тип уроку: комбінований.

Форма уроку: урок-дослідження.

Мета уроку. Після цього уроку учні:

- знатимуть, види та особливості медіаджерел та їх впливу на становлення тоталітаризму в СРСР у 1930-х роках;
- отримають знання і вміння для аналізу медіатекстів;
- висловлюватимуть судження щодо упередженості і зацікавленості авторів медіатекстів та критично ставитимуться до них;
- застосовуватимуть та пояснюватимуть на прикладах поняття: медіатекст, пропаганда, агітація, преса, плакат, кіно, меседж.

Обладнання: комп'ютер підключений до інтернету, медіапроектор, приклади медіатекстів.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

За сучасних умов будь який медіатекст (текст будь-якого медійного виду і жанру) містить значну кількість інформації. І головна задача – навчитись працювати з нею, розуміти її у процесі здобуття знань і формування відповідних вмінь і навичок, тобто вміти аналізувати, оцінювати і використовувати. А в процесі пізнання постають запитання. Наприклад. Чи впливали газети, радіо, кіно на те якою ставала держава? Чи залежить становлення суспільного устрою від медіа? І багато інших запитань, на частину яких ми спробуємо відповісти протягом нашого уроку.

Оголошення теми, завдань уроку та плану перебігу вивчення матеріалу уроку.

План.

1. Сталінська преса.
2. Радянська пропаганда і агітація.
3. Радянський плакат.
4. Художнє кіно.
5. Документальне кіно.

III. Сприймання й засвоєння учнями навчального матеріалу.

Вчитель. Політична система, яка сформувалася в СРСР у 1930-х рр., і політичний режим, в рамках якого вона функціонувала, а отже і радянська держава, отримали у літературі назву тоталітарних.

Тоталітарною державою (режимом) називається такий, в якому держава повністю контролює життєдіяльність всього суспільства і навіть життя окремих людей.

Які ж основні риси радянського тоталітарного режиму?

1. Верховенство держави, що носило тотальний (повний, загальний) характер.
2. Держава в своїх управлінських, регулятивних, контрольних, нормотворчих та інших функціях повністю підмінялась партією, яка мала монополію на владу.
3. Влада належала навіть не партії, а її лідеру (вождю) І.В. Сталіну.
4. Монопольна ідеологія. СРСР – був державою, де визнавалася і дозволялася тільки одна система поглядів – марксистсько-ленінська.
5. Існувала найсуворіша цензура над усіма засобами масової інформації, видавничою та будь-якою творчою діяльністю.
6. Для того, щоб забезпечити монополію влади та ідеології, повну однодумність тоталітарна держава потужно використовувало два важелі: насильство і тотальну «промивку мізків».
7. У тоталітарній державі надзвичайно високу роль відігравала вся система карально-обмежувальних органів.

1. Сталінська преса.

Вчитель. Більшовицьке керівництво високо оцінювало політико-пропагандистський потенціал періодичної преси. Сталін прямо говорив з цього приводу: «Немає в світі кращої пропаганди, ніж друк - журнали, газети, брошури. Друк - це така річ, яка дає можливість ту чи іншу істину зробити надбанням всіх ». Він характеризував видавничу справу як «велике машинне виробництво».

Більше третини відповідальних працівників Управління пропаганди і агітації ЦК ВКП (б) зосереджувалися у відділі друку. Цей відділ, по-перше, здійснював спостереження за роботою центральної та місцевої періодичної преси, проводячи в життя вказівки вищих партійних органів; по-друге, стежив за перевіркою і підбором кадрів для редакцій газет і журналів; по-третє, розглядав тематичні плани основних видавництв; по-четверте, відповідав за тиражну політику, нарешті, по-п'яте, курирував роботу Телеграфного Агентства Радянського Союзу (ТАРС) і Головліту.

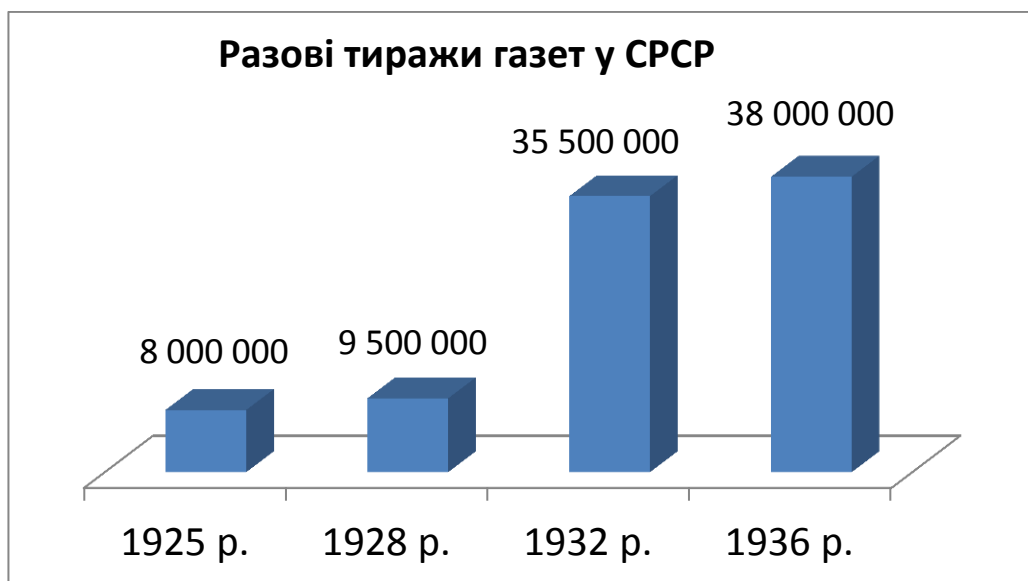
Станом на 24 січня 1938 було затверджено близько 1600 цензорів районних газет рішеннями бюро райкомів і близько 230 цензорів міських, обласних та республіканських газет – рішеннями бюро обкомів, крайкомів, компартій союзних республік. У 1938 р засновано спеціальний інститут політредакторів, які перевіряли роботу цензорів, суворо стежачи за дотриманням спеціального «Переліку відомостей, що становлять державну таємницю» [4].

Вчитель демонструє діаграми назв і тиражів газет у СРСР [5].

Запитання учням.

Чим пояснюється, на вашу думку, такі цифри?

Які висновки можна зробити за даними діаграмами?

Словникова робота.

Рекомендації вчителю. Ознайомлення з поняттями протягом уроку здійснюється у процесі розгляду питань. Учитель знайомить учнів з даними поняттями перед виконанням завдань та під час коментарів до виступів учнів.

Преса – друковані засоби масової інформації (періодичні друковані видання), які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року. Під пресою розуміють газети, журнали, альманахи, збірки, бюлетені, рідше книги, листівки, що мають визначений тираж.

Газета – періодичне видання з постійною назвою, що виходить через певні, короткі проміжки часу (щоденно, щотижня, кожні два тижня) у формі складених аркушів. Містить новини, оперативну інформацію і матеріали з актуальних громадсько-політичних, наукових, виробничих та інших питань, а також літературні твори, фотографії, рекламу і коментарі [2].

Деякі інформаційні жанри.

Репортаж не просто повідомляє про факти, події, а показує їх через безпосереднє сприйняття автора, як би відтворюючи картину того, що відбувається.

Замітка – найпоширеніший інформаційний жанр, який повідомляє про важливий факт, подію суспільного життя. Основні його риси – стислість викладу, висока оперативність. Відповідає читачам на питання: що, де, коли? Не дає аналізу подій, тобто не відповідає на питання: чому? У замітці повинна міститися новина,

зображена в конкретному факті суспільного життя – новий факт, що має суспільне значення.

Звіт – це розгорнуте інформаційне повідомлення про подію сфери навколишньої дійсності (конференції, засідання, симпозіуми, семінари, збори тощо). Одна з головних вимог до звіту – представлення основних тем, положень та ідей доповідей, промов, виступів осіб, які беруть участь в обговоренні точність.

Коментар - використовується для оперативного роз'яснення важливих подій суспільного життя.

Кореспонденція – найбільш поширений аналітичний газетний жанр, який ґрунтується на конкретному аналізі фактів, вивченні будь-якої локальної ситуації, коли висувуються злободенні питання.

Статті притаманні найбільша широта теоретичних і практичних узагальнень, глибокий аналіз фактів і явищ, чітка соціальна спрямованість. Це — дослідження, присвячене якомусь важливому конкретному питанню, явищу, де вміло поєднується високий рівень узагальнення з майстерністю літературного викладу.

Рецензія зазвичай оцінює плюси й недоліки 1-2 творів мистецтва, наукових розробок, монографій тощо, дає аналіз і вказує на суспільну значущість роботи, роблячи відповідні висновки.

Огляд преси використовувався для керівництва місцевою партійною пресою, особливо в перші десятиліття Радянської влади [2].

Вправа. Контент аналіз газети «Правда»

Робота у 4 групах. Кожна група отримує перелік матеріалів на одній із сторінок газети «Правда», що представляють заголовки матеріалів сторінки. Кількість матеріалів для кожної групи – 3, з трьох різних газет 1930-х років. Кожна група протягом 15 хв. має виконати завдання і відповісти на запитання.

Запитання та завдання для учнів.

1. Що об'єднує сторінки, що спільного?
2. Яке слова або словосполучення найбільш вживаніше? Складіть список з 5 слів.
3. Які матеріали переважають або на яку тематику матеріалів більше (соціально-економічну, суспільно-культурну, міжнародно-політичну, військову тощо)? Підрахуйте.
4. Яких матеріалів або яка тематика взагалі не висвітлюється?
5. Які маніпуляції у назвах ви помітили?
6. Які інформаційні жанри переважають на цих сторінках
7. Які висновки можна зробити?

По закінченню роботи у групах, представники кожної доповідають про свої дослідження. Вчитель наприкінці узагальнює учнівські висновки.

Група 1. Сторінка 1

16 ГРУДНЯ 1930 р. ПРАВДА № 345 (4790).

Міжнародна соціал-демократія на службі інтервенції (передова стаття).

Рішучіше боротися за якість продукції (редакційна стаття).

На десять місяців раніше терміну (Роста, замітка).
Робочі готові до відсічі інтервентам (добірка заміток).
Урал готується до третього року п'ятирічки (Роста, замітка).
1 січня – другий день ударника (наш кор., замітка).
На боротьбу проти інтервенції (К.Ротов, карикатура).
Пролетарі всіх країн - на боротьбу проти інтервенції (замітка).
Моряки зобов'язуються захищати СРСР (телеграма).
Відповідь мільйонів (добірка заміток).
16 грудня (добірка заміток).

5 ЛИПНЯ 1937 р. ПРАВДА № 183 (7149).

Чудова споруда сталінської епохи (передова стаття).
В останню годину
Прибуття тов. Юренєва в Берлін (замітка).
Напад літаків заколотників на англійські кораблі (замітка).
Парламентські вибори в Ірландії (замітка).
Арешт японського шпигуна в Шанхаї (замітка).
Канал Москва-Волга. Шлюз №9 (М. Калашников, фото).
Про закінчення будівництва каналу Москва-Волга (указ).
Майбутній приїзд турецьких міністрів в СРСР (замітка).
Відкриття другого міжнародного конгресу письменників у Валенсії (замітка).
Про присвоєння звання Героя Радянського Союзу командирам РСЧА (указ).
Про відзначення командирів, політпрацівників, інженерів і техніків РСЧА (указ).
Семимісячна програма виконана достроково (замітка).

5 БЕРЕЗНЯ 1938р. ПРАВДА № 63 (7388).

Мерзенні торговці батьківщиною (передова стаття).
Про нагородження працівників авіаційного заводу №22 (Указ Президії Верховної Ради СРСР).
Стерти з лиця радянської землі підлих зрадників батьківщини! (добірка заміток).
Священна ненависть народу (Горький, замітка).
Закляті вороги народу (Сталіно, замітка).
Нікому не порушити дружби народів СРСР! (Київ, замітка).
Мітинг на заводі "Борець" (фото).
Жахливі злочини (АН СРСР, замітка).
Мерзенних зрадників - розстріляти! (Коломна, замітка).
Винищити лиходіїв! (Душанбе, замітка).
Душителі колгоспного селянства (Арзамас, замітка).
Будемо пильні, будемо на-чеку! (ВВПК ПУ РСЧА, замітка).
Ще тісніше згуртуємося навколо партії Леніна-Сталіна (Одеса, замітка).
Привіт славній радянській розвідці! (Мінськ, замітка).

Група 2. Сторінка 2

16 ГРУДНЯ 1930 р. ПРАВДА №345 (4790).

Бої між нанкінцями і китайської червоною армією (ТАРС, добірка заміток).
Радянсько-китайська конференція (замітка).
Німецькі фашисти підготовляють захоплення влади (ТАРС, замітка).

"Кошмар Пуанкаре" (Габріель Пері, замітка).
Революційні події в Іспанії (Габріель Пері, замітка).
Друк Зап.України про процес "Промпартії" (ТАРС, замітка).
Останні вісті
Повідомлення про революцію в Іспанії (ТАРС, замітка).
Перемоги китайської червоної армії (ТАРС, замітка).
Вручення вірчих грамот повпредом в Німеччині (ТАРС, замітка).
Петлюрівці вітають пілсудчиків (ТАРС, замітка).
Кампанія за зміцнення комм.печаті в Швейцарії. (ТАРС, замітка).
Іноземна хроніка (добірка заміток).
Радянське будівництво
Відстаючих - на буксир (замітка).
Засідають і обговорюють (група авторів, замітка).
Ширше розгорнемо змагання Ленінграда, Москви та Харкова (група авторів, замітка).
Профспілки повинні активніше ... (з постанови ВЦРПС).
На Таганрозькому шкірзаводі №1 (фото).
У відповідь шкідників і інтервентам (наш кор., замітка).
Робочі бригади в допомогу національним районам (наш кор., замітка).
Раз'яснення до інструкції ЦВК СРСР про перевибори до рад.
Огляд друку
Районна друк в боротьбі на два фронти.
Редакція газети "Червоний прапор" визнає свої помилки.

5 БЕРЕЗНЯ 1934 р. ПРАВДА №63 (5949).
Кузбас починає накопичувати борг (І.Гершберг, стаття).
Хіба Наркомсовхозов не несе відповідальності? (замітка).
Більше уваги рицини (ТАРС, замітка).
Справа народжує справа (О.Любченка, репортаж).
Бюрократи зривають протруєння насіння (замітка).
Перевірка якості насіння (кор. "Правди", замітка).
Трест діє (кор. "Правди", замітка).
... А запасні частини лежать поруч (Б.Перевозкін, замітка).
Остання перевірка - огляд друку.
Закони історії і закони артилерії (М.Зоркій, стаття).

13 ВЕРЕСНЯ 1937 р. ПРАВДА №253 (7219).
Вчора на Червоній площі
Доповідь тов. Федорової (Закінчення)
Сталінська молодь (Л.Железнов, Н.Кружков, репортаж).
Демонстрація на Червоній площі (Б.Вдовенко, фото).
Гнила політика ЦК КП (б) Киргизії (стаття).
Політдень на заводі імені Дзержинського (замітка).
Внутрішнє становище Японії (Є.Жуков, стаття).

Група 3. Сторінка 3

10 ГРУДНЯ 1933 р. ПРАВДА №339 (5865).

В Оренбурзі без змін (В.Верховській та ін., репортаж).
Склади переповнені товарами (Л.Железнов, репортаж).
Ленінський район достроково виконав річний план (група авторів, рапорт).
Івановська область завершила зернопоставки (група авторів, рапорт).
Про роботу Мінського міськради (Постанова Президії ЦВК СРСР).
Діти в яслах, мати – біля верстата (Кор "Правди", замітка).
Виробництво за тиждень.
Видобуток вугілля (звіт).
Виплавка металу (звіт).
Робота залізниць (звіт).
Про культуру в колгоспах (Д.Бедного, добірка віршів і малюнків).
П'ятнадцять років (замітка).
Річний план виконано на 100,3% (Група авторів, рапорт).

23 ЛЮТОГО 1931 р. ПРАВДА №53 (4858).

Оборона СРСР і Осоавиахим (Уншліхт, стаття).
Наша авіація не повинна відставати (Алксніс, стаття).
Передові заслони Червоної Армії (стаття).
Розвідник (фото).
Як виховується армія пролетаріату (замітка).
Польське населення СРСР на сторожі соціалістического вітчизни (замітка).
Відомий генерал і невідомі солдати (Д.Заславский, стаття).
ОбДержВидав озброює Червону армію основами революційної теорії ленінізму (А.Халатов, замітка).
Школа - ділянка фронту боротьби за соціалізм.

2 СЕРПНЯ 1937 р. ПРАВДА №211 (7177).

Багатий урожай (замітка).
300 пудів ячменю з гектара (замітка).
Змагання смикальників льону (замітка).
Стахановська робота косарів – братів Горбачових (замітка).
Турбота про врожай буряків (замітка).
Західний Сибір перед збиранням (замітка).
Мільйонні доходи від вівчарства (замітка).
Клавдія Семенівна Юматова (фото).
Зростання народжуваності (замітка).
Реставрація цінних картин (замітка).
Колгоспники отримують аванс на трудовні (замітка).
Лист з Вічугі (Е.Віноградова, лист до редакції).
Трудащі Харківщини вивчають новий виборчий закон (Г.Ляхт, замітка).
Магазин стандартних цін (замітка).
Польський фашизм в трясовині внутрішніх протиріч (стаття).

Група 4. Сторінка 4

23 ЛЮТОГО 1931 р.ПРАВДА №53 (4858).

Соціал-фашистські союзники Фіша і Моргана (замітка).
Обстежити підневільну працю в Америці, Англії і колоніях (замітка).

"Нас не обдуриш" (замітка).

В пазурах американських мільярдерів (Д.Томсон, замітка).

Два суботника в допомогу транспорту (замітка).

Допомога транспорту - краща відповідь інтервентам - замітка.

Зростає обурення лісорубів - замітка.

Лісоруби і візники заявляють капіталістам - замітка.

Бригада лісорубів селян Савінської сільради ... - фото.

Ударні бригади лісорубів (М.Євстігнєєв, В.Смирнов) - замітка.

"Ми щасливі, що вирвалися з капіталістичного суспільства" (Е.Тепке та ін.) -

Замітка.

Приєднуємося до виклику про проведення суботника допомоги транспорту - замітка.

Країна чорних рабів (Д.Блекман) - лист до редакції.

"Вільна праця поєднуємо з наукою" - замітка.

Протест мільйонів - добірка заміток.

Піднімаємо норми, оголошуємо себе ударниками - замітка.

Про "гуркотливий оркестр" і "бентежний" танк – огляд друку.

10 ГРУДНЯ 1933 р. ПРАВДА №339 (5865).

Корея, як вона є.

В місті. В селі. Всі тюрми переповнені.

Об'єднання збройних сил Німеччини (ТАРС, замітка).

Різдвяні подарунки німецької буржуазії (власн. інф. "Правди", замітка).

На захист Димитрова, Торглера, Попова і Танева (М.Кольцов, замітка).

Іноземна хроніка – з телетайпної стрічки.

Обговорення фінансового законопроекту у французькій палаті (Ремі, замітка).

Кампанія Мацуока за єдину партію (ТАРС, замітка).

Розправа з робітничо-селянськими депутатами латвійського сейму (власн. інф. "Правди", замітка).

На електрокомбінаті відкрилася конференція по госпрозрахунку (замітка).

Суботник червоних партизанів і червоногвардійців (замітка).

Лід навколо "Челюскіна" дає тріщини (Шмідт, по радіо з борту "Челюскіна", замітка).

Про грубе перекручення директив партії і уряду ... (постанова).

Збудники заразних хвороб (замітка).

Радіовиші на допомогу радіофікації політвідділів (замітка).

Хроніка історії заводів (замітка).

За Союзу Радянських Республік (з телетайпної стрічки).

Хроніка (з телетайпної стрічки).

"Рвані черевики" (Л.Гінзбург, рецензія).

Повідомлення.

29 СІЧНЯ 1939 р. ПРАВДА №28 (7713).

Театр. "Перекоп" (М.Бажан, А.Луфер, рецензія).

У спілці письменників (замітка).

Військово-морський медичний факультет (кор. "Правди", замітка).

Курсанти-випускники (Н.Грішина, фото).

Життя Червоної Армії

Підготовка до прийняття військової присяги (замітка).

Напередодні ХХІ річниці РСЧА (кор. "Правди") (замітка).

Франц Мерінг (Г.Лукач) (стаття).

Запізніла і боязка критика (огляд друку).

Положення на Каталонському фронті (Г.Грачов, репортаж).

(Веб-сторінка газети «Правда». <http://oldgazette.ru/pravda/>)

Вчитель. Матеріали газет суворо обмежувались. Як бачимо, існувала найсуворіша цензура над усіма засобами масової інформації, видавничої та будь-якою творчою діяльністю. Цензори від партії забороняли друкувати, ставити, знімати і показувати все, що хоч якось могло бути оцінено як критика існуючої системи. Держава вирішувала, що читати населенню. Заборонено критикувати представників влади, державну ідеологію, позитивно відгукуватися про життя держав з іншими політичними режимами. Постійно впроваджувалися різні міфологеми, створювався образ країни, як обложеної фортеці, постійно формувалася образ ворога, на якого завжди можна було звалити і труднощі життя, і необхідність тотального контролю навіть фізичне знищення людей.

2. Радянська пропаганда і агітація.

Вчитель. Для того, щоб забезпечити монополію влади та ідеології, повне єднотність тоталітарна держава потужно використовувало два важелі: тотальне і перманентний насильство і тотальну «промивку мізків». Освітня, виховна, пропагандистська, культурна системи радянського суспільства працювали на те, щоб виховати абсолютно нову людину. Було поставлено завдання створення особливої пролетарської культури. Заперечувалися культурні цінності і здобутки минулого. Йшов пошук нових образів та ідеалів. Формувалася революційний авангард в літературі та мистецтві. Особлива увага приділялася засобам масової пропаганди та агітації. Мистецтво стало цілком політизованим. Проповідувалася революційна стійкість і фанатизм, безмежна мужність, жертвовність в ім'я світлого майбутнього, класова ненависть і безжалісність до ворогів. У СРСР дійсно відбулася «культурна революція».

Така ситуація негативно впливала на суспільну свідомість, формувала свідомість, коли всі люди діляться на своїх і чужих. Будь-яка інакшість – це чужі, це вороги, їх треба ліквідувати. У суспільстві склалася вельми непроста духовна атмосфера. З одного боку, багатьом хотілося вірити, що життя стає краще і веселіше, що труднощі минуть, а зроблене ними залишиться назавжди - у світлому майбутньому, яке вони будують для наступних поколінь. Звідси ентузіазм, віра, надія на справедливість, гордість від участі у великому, як вважали мільйони людей, справі. З іншого боку, панували страх, відчуття власної меншовартості, незахищеності, затверджувалася готовність беззаперечно виконувати дані кимось команди.

Яким же чином здійснювалася робота по створенню такої свідомості? Яка її сутність і які її методи здійснення.

Словникова робота.

Радянська пропаганда – державна пропаганда комуністичної ідеології, способу життя та політики монопольної влади КПРС в СРСР та її експансії в усьому світі, пропаганда радянського способу життя.

Агітація – усна, друкована та наочна політична діяльність, що впливає на свідомість і настрої людей з метою спонукати їх до політичних чи інших дій. найважливіший засіб впливу на свідомість і настрої широких мас, з метою спонукати їх до політичної чи іншої активності, ідеологічна зброя боротьби комуністичної партії. Агітація провадиться шляхом поширення певних ідей і лозунгів за допомогою різноманітних засобів: через пресу (газети, журнали, брошури, листівки, заклики тощо), усні виступи (доповіді, бесіди, читання газет та ін.), радіо, телебачення, кіно, театр, образотворче мистецтво (плакати, діаграми, карикатури тощо), політичну і художню літературу.

Агітація тісно пов'язана з пропагандою, агітацію деколи розглядають як форму пропаганди. Агітація припускає диференційований підхід до різних верств населення, з урахуванням його класового складу, культурного рівня, роду занять. Агітація будується на врахуванні настроїв і запитів людей, на постійному роз'ясненні та переконанні. На думку радянських ідеологів вона має бути дохідливою, конкретною, наочною, у тісному зв'язку з життям, завданнями, які ставить замовник агітаційного матеріалу (партія і керівництво). Агітація цілеспрямована, носить бойовий, наступальний характер, розкриває недоліки в роботі, критикує винуватців цих недоліків, не уникає гострих питань. М.І.Калінін говорив агітаторам: "... Ніколи не ухиляйтеся від постановки гострих питань ... Ні в якому разі до цього не вдавайтеся, не уникайте відповіді, не змилюйте поставлених питань ".

Меседж – повідомлення, завуальоване повідомлення, іронія, звернення, попередження, сигнал, короткий зміст чогось, послання. Під меседжем часто розуміють таку інформацію в політичних комунікаціях, яка містить певний прихований смисл, що дає споживачу додаткові відомості про справжні наміри авторів медіа тексту. Меседжем може бути і якась думка чи ідея, виражена вербальним або невербальним (у вигляді сигналу, знаку) способом [2].

Вправа. Агітація і пропаганда в СРСР.

Учні розбиваються на 4 групи, кожна з яких отримує текстовий матеріал з газети «Правда» 1930-х років. Для двох груп – один матеріал. Це робиться з метою ефективного опрацювання матеріалів. Відповідь на запитання здійснюється у двох групах по черзі.

Завдання.

Протягом 15 хвилин учні мають опрацювати матеріали та відповісти на запитання.

Запитання.

1. До яких інформаційних жанрів вони відносяться?
2. Чи є ці матеріали пропагандистськими та агітаційними? Що свідчить про це? Складіть перелік.
3. Які методи роботи охарактеризовані або описані для ведення радянської пропаганди та агітації.
4. Що ви скажете про особливості радянської пропаганди і агітації.

Група 1, 2.

«ПРАВДА» 29 СІЧНЯ 1939 р. №28 (7713).

ЯК МИ ВИХОВУЄМО КАДРИ АГІТАТОРІВ

І. МАРТИНОВ. Секретар парткому заводу "Пролетарій". Ленінград.

Як партком заводу керує агітаторами?

...Всі наші агітатори об'єднані в агітколектив, яким керують секретар парткому і його заступник. План масової роботи ми обговорюємо разом з агітаторами. Ми знайомимо їх із завданнями заводу, інформуємо про найважливіші події в країні.

Агітатори часто підказують нам, які доповіді, лекції, бесіди потрібно було б включити в план. Наприклад, агітатори дізналися, що робочих цікавить реконструкція Красногвардійського району Ленінграда. Партком включив це питання в свій план. Ми запросили голову Красногвардійської районної ради, який докладно розповів агітаторам про реконструкцію та житлово-комунальне будівництво в районі. Агітатори, у свою чергу, розповіли про це робітникам.

Кожен агітатор заводу заздалегідь знає, де, коли і яку бесіду він повинен провести. Партком прикріпив агітаторів до бригад-дільниць. Це дає їм можливість краще вивчити людей, з якими вони працюють. З іншого боку, робочі звикають до свого агітатора, ближче дізнаються його і запросто звертаються до нього за порадою.

Три рази на місяць агітатори збираються на заняття. Кваліфіковані викладачі читають їм лекції. Агітатори прослухали лекції про адміністративний устрій союзних республік, про природні багатства нашої країни, кілька лекцій з історії російського народу, про героїчну боротьбу іспанського та китайського народів проти фашистських агресорів, про події в Чехо-Словаччині, про політику урядів Франції та Англії. На вимогу агітаторів було проведено кілька занять, присвячених самостійній роботі над книгою, складання конспектів і тез. Заняття проводяться диференційовано, стосовно до рівня знань і підготовки агітаторів.

Партком влаштовує екскурсії агітаторів в музеї та кінотеатри. Після доповіді про життя і діяльність Володимира Ілліча агітатори побували в ленінградській філії Музею Леніна, ознайомилися з історичними матеріалами та рукописами Ілліча. Після лекції "Про Льодове побоїще" агітатори переглянули кінокартину "Олександр Невський".

Агітколектив систематично збирається на наради для обміну досвідом. Робиться це так: керівники колективу дають двом-трьом товаришам завдання підготувати доповідь на одну з чергових тем. Протягом 10-12 днів агітатори підбирають літературу, складають конспекти, консультуються, після чого роблять доповіді на нараді. При цьому доповідачам дається стільки ж часу, скільки їм буде потрібно для бесіди з робітниками. Після доповіді починаються дебати. Учасники наради роблять зауваження, вносять поправки, дають поради.

У нас застосовується і інша форма обміну досвідом, коли одна група агітаторів відвідує іншу безпосередньо в цеху під час доповіді або бесіди. Після цього агітатори збираються разом і обмінюються думками. Поради товаришів, їх критичні зауваження приносять агітаторам велику користь.

Проводячи роз'яснювальну роботу з різних питань суспільно-політичного життя, агітатори в той же час спеціалізуються у визначенні галузі знань. Наприклад, у нас є близько 10 агітаторів, яких найбільше цікавить міжнародне становище. Тов. Крюков уважно стежить за подіями в капіталістичних країнах, вивчає міжнародне життя. Він закінчив десятиденні курси доповідачів-

міжнародників і зробив вже багато доповідей про міжнародні події і про становище робітничого класу за кордоном. Тов. Орлов також з великою охотою робить доповіді на міжнародні теми для робітників заводу та на колишній виборчій дільниці.

З агітаторів-антирелігійників відзначимо тов. Монастирського, відомого на заводі гострими виступами проти релігійних забобонів і обрядностей. Тов. Яковлев спеціалізувався з питань сільського господарства. Він багато працював на селі і є прекрасним агітатором в цій галузі.

Багато агітатори, помітно вирости на агітаційній роботі. Агітатор тов. Кряжев обраний заступником парткомітетів ВЛКСМ, тов. Нікітін працює зараз помічником начальника одного з великих цехів, агітатор тов. Турко став директором заводу.

Підбір і виховання кваліфікованих кадрів більшовицьких агітаторів - серйозна ділянка партійної роботи, якій ми приділяємо велику увагу.

(Правда. 29 січня 1939 року. <http://oldgazette.ru/pravda/29011939/index1.html>)

Група 3, 4

ПРАВДА 23 ЛЮТОГО 1931 р. №53 (4858).

ШКОЛА – ДІЛЯНКА ФРОНТУ БОРОТЬБИ ЗА СОЦІАЛІЗМ

(На Всеросійському з'їзді по всеобучу).

На ранковому засіданні 22 лютого з'їзд заслухав доповідь т. Н. К. Крупської та співдоповіді тт. Барсукова, Климова та Кучинського, тематично об'єднаних в одне питання – боротьба за якість шкільної роботи.

Нагадуючи слова В.І. Леніна про те, що нам "треба не тільки скосити бур'ян експлуатації, але треба так переорати ґрунт, щоб на ній не могли рости ні кулак, ні капіталіст і ніякий експлуататор", т. Крупська підкреслює, що наша школа принципово відрізняється від школи буржуазної. Тому якість нашої школи має вимірюватися тим, наскільки вона за всіма своїми установкам і роботі є школою соціалістичної.

Виділяючи роль радянської громадськості у розбудові школи, доповідач вважає за необхідне здійснити, нарешті, пропозицію Леніна про мобілізацію всіх інженерів, всіх - агрономів і тих, хто закінчив фізмат на читання лекцій з електрифікації, по політехнізму тощо.

Тов. Барсуков свою співдоповідь присвятив практичним питанням боротьби за якість роботи школи.

Тов. Климов, який виступив із співповіддю від імені Наркомзему РРФСР, ставить питання про якісні показники участі колгоспної системи в шкільній роботі і про якість шкільних програм. Певними фактами він і т. Вишинський, що виступив у дебатах ілюструють кричущу політичну рахітичність деяких програм для сільських шкіл. Наприклад, в цих програмах, виданих Наркомпросом у минулому році (3-є видання!), Пишеться: "Свято врожаю та колективізації дає хороший привід (!) згадати (!!) ворогів колгоспу - куркулів".

Спеціальний розділ програми для третьої групи присвячений жовтневим дням. У цьому розділі погляди Леніна на соціалістичну перебудову сільського господарства підносяться наступним чином: "Ленін був за сити країну, він був за велике, правильно поставлене, що обробляється машинами, сільське господарство. Що зроблено?" Далі програма стверджує, що "кінцевим результатом с.-г. праці стане (у сенсі - є) НЕ урожай, а саме хлібозаготівля". Далі нікуди!

* * *

На ранковому засіданні з'їзд з привітанням від II обласного з'їзду рад виступила т. Мінська. Бурхливими оплесками з'їзд зустрів виступ колгоспниці Шатурського району т. Халіної. З великою увагою з'їзд прослухав промову т. Вишинського, присвячену характеристиці ролі масової школи в "оволодінні технікою".

* * *

Делегація Московської області оголосила себе ударної ленінської культармійською бригадою, викликаючи делегації інших областей. Делегати Москви оголошують себе таким, що самозакріпилися в рядах культармії до моменту перетворення Радянської країни в країну суцільної грамотності. Делегати зобов'язуються закінчити в поточному році в області ліквідацію неписьменності, встановити обов'язковість навчання до 18-річного віку, забезпечивши повне охоплення навчанням всіх підлітків і молоді. Делегати зобов'язуються провести спеціальний маршрут культестафети "за техніку" і обіцяють організувати культурну допомогу одній із нац. республік.

Приймаючи виклик, делегація Іванівської промислової області зобов'язалася перед з'їздом взяти на громадський буксир відстаючий Нижньгородський край, пославши туди не пізніше 1 березня бригаду кращих культурників у складі 50 осіб.

У відповідь на виклик нижньоволзька делегація оголосила про своє рішення взяти на громадський буксир Середню Волгу. Крім того, нижньоволзці і іванівці об'явили себе ударниками з проведення в життя рішень з'їзда і доведення їх до кожного робітника, колгоспника і педагога.

З'їздом послано вітання т. Сталіну.

(Правда. 23 лютого 1931 року. <http://oldgazette.ru/pravda/23021931/index1.html>)

Після обговорення питань вчитель зачитує «Резолюцію» робітників одного з московських заводів.

ПРАВДА 3 БЕРЕЗНЯ 1938р. №61 (7386)

Прокляття фашистським виродкам!

(Резолюція робітників заводу ім. Фрунзе (Москва), прийнята 2 березня на зборах вечірніх і нічних змін)

Заслухавши повідомлення про обвинувальний висновок, в якому повністю розкриваються кошмарні, моторошні злочини банди мерзенних убивць, шпигунів, фашистських змовників з "право-троцькістського блоку", ми, робітники, інженерно-технічні працівники і службовці заводу ім. Фрунзе (Москва) ще й ще раз шлем свої прокляття цим виродкам і найпідлішому з підлих - Іуді-Троцькому - ланцюговому псу фашизму. Руки цього довголітнього шпигуна і провокатора по самі лікті залиті кров'ю найкращих і шляхетних синів радянського народу.

Розпочатий суд над лиходіями з "право-троцькістського блоку" – суд всього радянського народу. Викриті славними органами НКВС і віддані нині суду, підлі змовники протягом ряду років були шпигунами іноземних розвідок. Від їх злочинної руки загинули улюблені сини радянського народу С. М. Кіров, В. В. Куйбишев, В.Р.Менжинський, А.М.Горький. Це була підла помста фашистських виродків великим і благородним людям, які присвятили все своє життя без

залишку служінню трудящому людству. За все це лиходії відповідатимуть перед народом.

Фрунзенці вимагають від Військової Колегії Верховного Суду СРСР нещадного нищення викритих ворогів.

Партійні і непартійні більшовики під керівництвом партії Леніна-Сталіна ще вище піднімуть революційну пильність.

Полум'яний привіт славним працівникам НКВС і вірних ленінцю, соратнику великого Сталіна – тов. Єжову!

Ми впевнені, що органи НКВС повністю очистять радянську землю від фашистських гадів, троцькістсько-бухарінських бандитів. У роботі по викорчовуванню всіх до одного ворожих елементів кожен з нас, кожен чесний трудівник Радянського Союзу прийме енергійну участь.

Смерть і прокляття фашистським виродкам!

Хай живе наша квітуча соціалістична батьківщина!

Хай живе наш улюблений і мудрий вождь товариш Сталін!

Хай живуть наші славні наркомвнутрішньодільці на чолі з непохитним ленінцем Н.І.Єжова!

(Правда 3 березня 1938 року. <http://oldgazette.ru/pravda/03031938/index1.html>)

Після прочитання перед учнями ставиться ряд запитань, обговорення яких відбувається у відкритій дискусії.

1. Даний матеріал є результатом пропаганди, чи її передумовою?
2. З якою метою він написаний і опублікований?
3. Що тут пропагують, за що агітують?
4. Які основні меседжі даної «Резолюції».
5. Які маніпуляції ви помітили.
6. Яким ви бачите технологію, процедуру появи такої «Резолюції».

3. Радянський плакат.

Вчитель. Серед жанрів, здатних швидко відреагувати на заклики партії та її вождів на актуальні події чи швидко донести вимоги уряду до населення був плакат. На відміну від живопису плакат не потребував значного часу на усвідомлення подій, оперував загальними образами, мав великі наклади та відносно дешево коштував. Більшовицький уряд відразу почав використовувати плакат з метою пропаганди нових вимог, знайомств зі своїм політичним курсом. Широке використання плакату для публічності не є унікальним для СРСР. Але мотивація митців 1930-х років була різною... Один з авторів А.Й. Страхов говорив про агітаційний бум, як про час, коли «перед художником відкрились нові неосяжні обрії і масштаби, які дали йому можливість в повній мірі виявити свою художню ініціативу... й засобами більшовицької агітації й пропаганди вплинути на розум і емоції революційного пролетаріату й селянства» [10].

З прийняттям першої п'ятирічки величезна радянська пропагандистська машина переорієнтувалася на нове завдання: легітимізацію сталінської епохи. Незважаючи на те, що робітники становили важливу групу в масових перетвореннях, сталінська перетворювання здійснювалися не одним класом, але суспільством в цілому. Була потрібна тотальна мобілізація всієї країни. Незважаючи на постійну риторику класової боротьби, ключовою категорією 1930-х

років стає суспільна єдність, а не клас, де Сталін, крім іншого, був Отець Народів, а не Отець Пролетаріату.

Зміна становища політичної ситуації у країні і напрямках пропаганди, спрямованої на всіх, ілюструють обсяги випуску плакатів. У 1932 році середній тираж плакатів становив близько 30000 примірників; в період з 1935 по 1941 роки деякі випуски досягали 100-тисячного або 250-тисячного тиражу. Проте випуски плакатів на індустріальну тематику, зайняли скромне місце в новій системі централізованого виробництва плакатів. У 1937 році плакати, присвячені дню льотчика і смерті Леніна, були випущені тиражем 100000 примірників. Тираж плаката, що прославляє радянських льотчиків на Північному Полюсі, склав 200 000 копій. Найбільший тираж плаката на промислову тему – 30000, в той час як 75000 припадало на плакати, присвячені сільському господарству. З 61 різних плакатів, випущених 1937 році, тільки чотири були присвячені тематиці, пов'язаній з робітниками [1].

Словникова робота.

Плакат – вид друкованої графіки, що належить до її окремого різновиду – плакатної графіки, виконується за проектами митців у різних графічних та живописних техніках, виконується зазвичай на аркушах великого розміру. Політичний плакат – одна з дієвих форм політичної агітації, коли засобами образотворчого мистецтва вирішуються політичні завдання. Тематика політичних плакатів різноманітна. До політичних плакатів відносяться також лозунги [2].

Вправа. Політичний плакат СРСР

Робота в парах. Протягом 10 хв. учні роздивляються 6 плакатів 1930-х років і складають таблицю, характеризуючи лише 2 плаката на вибір.

	Один плакат № (вказіть номер)	Другий плакат № (вказіть номер)
Мета створення плаката (суспільний, політичний, культурний аспект тощо)		
На кого розрахований плакат (соціальна група населення)		
Як мають зрозуміти його ті, на кого він розрахований		
Чим вражає (художні та мистецькі особливості)		
Яку роль відіграють надписи		

По закінченню роботи кожна пара зачитує свій опис лише одного плаката. Інші учні задають 1-2 запитання виступаючим.

1. Плакат 1930 року

http://www.realismo.gazzerro.com/images/manifesti/1231764637_40publicatocopia.jpg

2. Плакат 1930 року

<http://io.ua/390415>

4. Плакат 1936 року

<http://joyreactor.cc/post/1589673>

3. Плакат 1936 року

<http://gazeta.eot.su/sites/default/files/issue-1/05%20%D1%842.jpg>

5. Плакат 1936 року

<http://www.rusdeutsch.ru/image/history/Glava7/%D0%94%D0%B0%20%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D0%B8%D1%8F!.jpg>

6. Плакат 1939 року

<http://szhaman.livejournal.com/454117.html?thread=9499365>

Вчитель. Як бачимо, визначальними рисами (атрибутами) плакату 1930х років були, перш за все, молодість і зовнішні ознаки енергійності та ентузіазму. Зображати позитивні образи на плакатах всіх типів стало основною вимогою. По-друге, нова радянська людина, герой-робітник сталінської епохи, був постійним будівельником соціалізму, і часто зображувався в русі. Це ж стосується і зображення руху на плакатах. Третій атрибут зображення на плакаті сталінської доби - це зріст героя. Він зображувався гігантського зросту, як Гулівер, що підноситься над ліліпутами. Так само зображувались і предмети.

Іншим важливий елементом нової системи візуальних символів і знаків на плакаті стали емоції. У 1930-і роки плакатисти стали зображати почуття. Але емоції обмежувалися лише двома основними станами: з одного боку, рішучістю і діяльністю, і радістю – з іншого.

Нарешті, на плакатах активніше став використовуватися прийом прямого погляду. У 1920-і роки плакатисти рідко використовували цей прийом, в 1930-і роки, навпаки, герой дивився прямо на глядача. Він дивиться на глядача прямим пронизливим поглядом. Часте використання даного прийому змінило звичайні взаємини глядача і зображення. Якщо раніше глядач був спостерігачем, то зараз ставлення глядач-зображення змінилося у зворотному напрямі. Він (глядач) став залученим до того що зображував плакат.

4. Художнє кіно.

Вчитель. Вододіл між «раннім радянським» і «сталінським» кінематографом проходить приблизно на межі появи звукового кіно: десь 1931-1933 роки. З'являється жорсткий контроль як над формою, так і над змістом фільмів. Ті експерименти в кіно, які мали місце в 20-ті роки поступово згортаються і до середини 30-х сходять нанівець. Як у класичному театрі, змішування жанрів категорично не вітається. Натомість – чітка градація за жанрами.

Основними жанрами художнього кіно стають:

1. Музична комедія
2. Історико-революційні фільми
3. Кіно про Червону Армію, про шпигунів
4. Виробничі фільми
5. Фільми про життя у країнах капіталу
6. Історичні фільми
7. Екранізація літературних творів

Зміни аналогічні змінам у радянській пропаганді відбулися і у радянській кіноіндустрії 1930-х років. У період 1933-1939 років вийшло 85 фільмів на актуальні теми. З них лише 12 можна назвати «виробничими драмами», тобто присвяченими темі досягнень у важкій промисловості. Історик кіно Пітер Кенез зазначає, що настільки мале число фільмів з даної теми є вражаючим, беручи до уваги важливість промислового виробництва для пропаганди в цілому. Він пояснює це труднощами, з якими стикалися режисери, намагаючись зробити тему більш цікавою для глядача [1].

Словникова робота.

Художнє (ігрове) кіно – вид кіномистецтва, побудований на грі акторів. Твори цього виду мають назву художніх фільмів. До ігрового кіно відносяться практично всі твори кінематографу за винятком документального кіно. У кіно немає єдиного загальноприйнятого набору жанрів (як, наприклад, у живописі), за яким можна було б точно класифікувати всі кінофільми. Крім того, більшість художніх кінофільмів можна сміло віднести до більш ніж одного жанру.

Соціалістичний реалізм - творчий метод, що склався в добу соціалістичних перетворень, як вираження відповідно усвідомленої концепції світу і людини, зумовленою епохою боротьби за встановлення й творення соціалістичного суспільства [2].

Вправа. Ідеологія художнього кіно сталінської епохи.

Робота в групах. Протягом 10 хв. учні роздивляються плакати художніх фільмів 1930-х років. Відповіді групи надають по черзі на одне запитання.

Завдання. Проаналізувати плакати за планом.

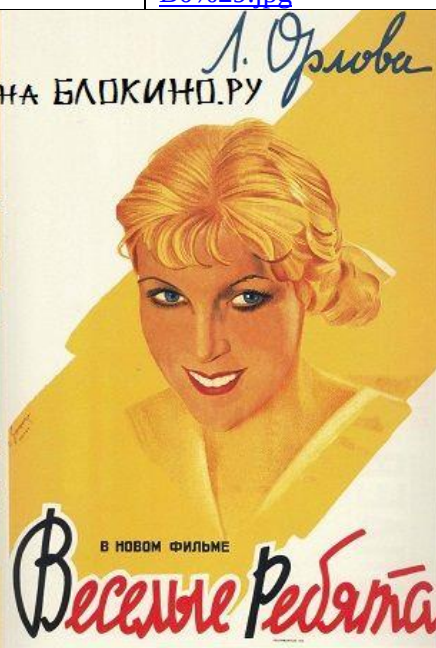
1. Якби ви охарактеризували жанри художнього кіно подані через плакати.
2. Як би ви пояснили спільні художні особливості даних плакатів?
3. На яку аудиторію розраховані дані фільми за плакатами?
4. Про що свідчить мова цих кіноплакатів?
5. Які риси свідчать про те, що плакати відповідають соціалістичному реалізму?
6. Чи відповідають ці фільми добі соціалістичних перетворень у СРСР?

[http://photonik.blog.bg/photos/67843/original/12\(2\).jpg](http://photonik.blog.bg/photos/67843/original/12(2).jpg)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/ru/thumb/6/65/%D0%A7%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B5%D0%B2_%28%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80_%D1%84%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%29.jpg/798px-%D0%A7%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B5%D0%B2_%28%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80_%D1%84%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%29.jpg

<http://melix.tv/fotorama/sovetkino/0007.jpg>

http://img0.liveinternet.ru/images/attach/c/1/55/779/55779093_Kubanskie_kazaki.jpg

<http://www.tatu.announcements.ru/displayimage.php?pid=10941&fullsize=1>

http://www.ljplus.ru/img/r/u/ru_kino_posters/1949_svinarka_i_pastuh.jpg

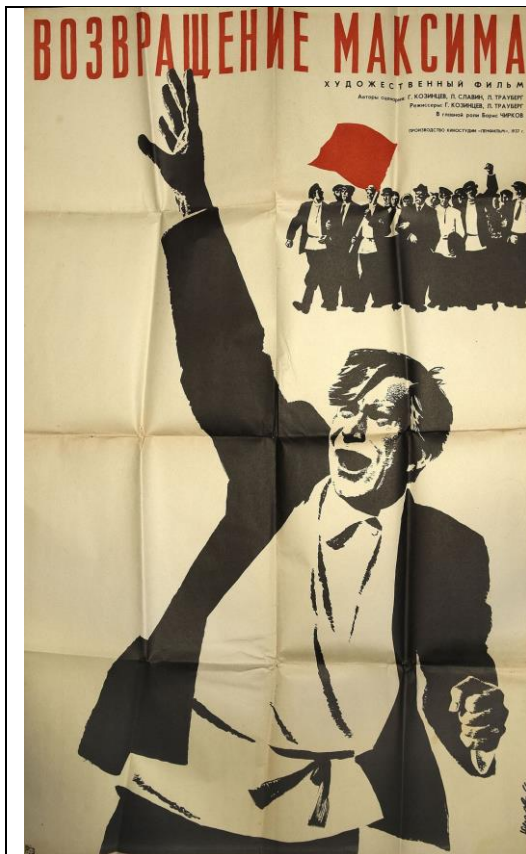
<http://pics.filmaffinity.com/Tractoristas-854829945-large.jpg>

http://img.labirint.ru/images/comments_pic/0830/02labkg7h1216775926.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/ru/1/14/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B0%D1%8F_%D0%B6%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D1%8C.jpg

<http://surk.toanhocphothong.net/data/55819b2e1a662.jpg>

<http://www.cinematheque.ru/attach/86966/r>

Після відповіді груп вчитель ставить запитання для загальної дискусії «Чи хотілось би Вам піти на ці фільми і чому?»

Наприкінці дискусії вчитель наводить уривки з бесіди «Сталінське кіно як заміник історії» з Євгеном Добренко, професором російської словесності Шеффілдського університету (Великобританія) на сайті «Радио Свобода» [9].

Олена Риковцева: Євген, ви говорите про обдурене покоління. От була історія, функція якої полягала в «анестезуванні та підморожуванні минулого». Ви пишете: «Глядач повинен був отримати з екрана не просто картинку», але готове - вже укладене у відомі концепти і схеми - минуле».

Євген Добренко: ...виробництво історії було, з моєї точки зору, одним з основних аспектів виробництва взагалі радянської ідентичності ... глядач в більшості своїй, скажімо, якщо я говорю про кіно 30-х років, це був, дійсно, людина без біографії, кажучи словами Мандельштама ... В даному випадку кіно виконує ту функцію, яку виконувало радянське мистецтво в цілому, тобто дереалізовувало, замінювало реальність, можемо назвати це міфологією ...

Євген Добренко: Сталінська культура, загалом, жила в такій історичній шизофренії ... Тому що це відповідало тому, що тоді називалося «генеральною лінією». Говориться, наприклад, про те, що царська Росія погана і так далі і так далі, при цьому царська Росія безсумнівно вихваляється - вихваляється її зовнішня політика, її політика, пов'язана з національностями і так далі ... Фактично це дійсно шизофренія. Це культура, яка існує у двох вимірах, або те, що називається двомисленням.

Олена Риковцева: Так, але думка-то ж теж повинна бути. Я зрозуміла.. що думка полягала в тому, щоб показати спадкоємність... цієї великої держави - Радянський Союз, спадкоємиці великої царської Росії.

Євген Добренко: Абсолютно!

... Сучасне пострадянське суспільство – це все та ж радянська нація, яка досі не знайшла нової міфології. Воно живе між вже сформованою міфологією сталінської, тому постійно це суспільство нею харчується, і сприймає (як ви правильно спочатку сказали) свою історію. Це з одного боку. А з іншого боку – вона вже з неї випала, тому що як би радянська влада закінчилася. Те, що ми спостерігаємо сьогодні, ми спостерігаємо фактично абсолютно всі моделі сталінського ставлення до минулого живими. Вони всі діють сьогодні.

Запитання учням.

Чи погоджуєтесь ви з цими висловлюваннями щодо сучасних подій?

5. Документальне кіно.

Вчитель. Сталін і його ідеологи забезпечували абсолютний контроль над пропагандистською сферою. У подібній обстановці всі новації, політико-ідеологічні кампанії, в яких вирішальна роль відводилася пропаганді, починалися лише після прийняття радянським вождем відповідних рішень, які «озвучувалися» його найближчими соратниками і доносились радянським людям через медіа. Це створювало певні умови для стабільного функціонування партійно-пропагандистської машини.

Ще в 1920-х роках англійський кінорежисер Джон Грірсон запропонував називати документальне кіно творчою розробкою дійсності [8]. В. Ленін запропонував встановити певну пропорцію для фільмів пропагандистського, інформаційного та розважального змісту. До цього часу відноситься його відомий вислів: "...Виробництво нових фільмів пройнятих комуністичними ідеями, що відображають радянську дійсність, треба починати з хроніки..." [7].

Особливо був помітний вплив документального кіно на художнє у СРСР. Але у 1930-х роках радянська документалістика вперше взяла за основу кіномистецтва суспільно-політичну тематику. Політична суть методу соціалістичного реалізму полягала в тому, що майстри мистецтва зобов'язані були відображати радянську життя не таким, яким воно було насправді, а таким, яким воно повинно бути в обіцяному соціалізмі. Мистецтво насаджувало міфи, і більшість радянських людей охоче їх сприймали. Адже народ жив в атмосфері віри в те, що здійснена революція повинна принести прекрасне «завтра», хоча «сьогодні» було дуже важким. У свідомості людей відбувалося розмивання меж між бажаним майбутнім і уявним сьогоденням.

Дослідник К. Огнев вказує що постановочний характер радянських довоєнних документальних фільмів очевидний навіть для найнеобізнанішого глядача. Впадає в очі пряма фальсифікація тих подій, особливо у кіноперіодиці кінця 30-х років [3].

Словникова робота.

Документальний фільм – фільм, в основу якого покладені зйомки реальних подій та осіб. Перші фільми братів Люм'єр («Прибуття поїзда на вокзал Ла Сиота», «Вихід робітників із заводу Люм'єр», 1895, Франція) можна вважати

документальними. Темою для документальних фільмів найчастіше стають історичні події, культурні та соціальні явища, відомі особистості та організації [2].

Вправа. Радянська кінодокументалістика vs пропаганда.

Робота в групах. Протягом 13 хв. учні переглядають хронікальний кінофільм «Прощай 1937 рік. Здравствуй 1938 рік.» <https://www.youtube.com/watch?v=goiHflj4czk>

Завдання. Після перегляду учні відповідають на запитання і виконують завдання.

1. Які сюжети пройшли у хроніці? Матеріали на яку тематику домінували? (Під час відповіді варто звернути увагу і на кількість сюжетів та їх послідовність. Учитель записує названі сюжети).
2. Які б меседжі цього медіа тексту ви б виділили
3. Яка центральна ідея фільму, як ви її зрозуміли після перегляду.
4. На яку реакцію глядачів розраховували автори фільму?
5. Як ракурси, світло, музика, голос диктора і зміст впливає на створення атмосфери у цьому фільмі та передачі основних смислів?
6. Які ще матеріали на вашу думку мали б бути у фільмі але вони не увійшли у фільм?
7. Чи можна назвати цей фільм пропагандистським?
8. Дайте власну назву цього хронікального фільму.

Запитання учням. Як ви ставитесь до тези висловленої кінодокументалістом 1920-1930-х років Дзигою Вертовим «Вважаємо метод документального фільму основним методом пролетарської кінематографії, фіксацію документів нашого соціалістичного наступу, – основним завданням нашого кіно. Хай живе класовий погляд!»

Вчитель.

Кіно, як спосіб пропаганди, здатне надавати надзвичайно високий емоційний вплив. Воно активно генерує в уяві глядача ілюзорну картину світу в дуже

ідеалізованому вигляді. Відповідно з авторським задумом кіно може довільно створювати у глядача відчуття «справедливості» і моральної правоти того чи іншого персонажа, незалежно від його дійсної ролі в історії. При цьому пропагандистський вплив на людину відбувається приховано, на емоційному рівні, поза його свідомого контролю. Ніякі раціональні контраргументи в цьому випадку не спрацьовують.

Документальне кіно впливало на створення образу нової радянської людини, у цілому тоталітарної системи.

IV. Підбиття підсумків.

Запитання учням. Чому ж в СРСР зміг не просто скластися такий режим, а й функціонував досить довго, а головне, підтримувався людьми?

Обговорення можливості впливу медіа на користувача.

Після вислуховування відповідей учнів учитель наводить коментар, як доповнення.

Вчитель. В якості основних факторів, що сприяли формуванню тоталітарного режиму в СРСР, можна виділити економічні, політичні та соціокультурні. Форсований економічний розвиток, мобілізаційний тип економіки вели до посилення політичного режиму в країні. Результатів планової, виробничої, технічної дисципліни в системі, де були відсутні економічні інтереси, можна було домогтися, спираючись на апарат примусу, пропаганду.

Становленню тоталітарного режиму сприяв і особливий тип політичної культури, характерний для російського суспільства протягом всієї його історії. Гіпертрофована роль держави, її повне домінування над суспільством, підпорядкування особистих інтересів громадським, зневажливе ставлення до закону в поєднанні з покірністю основної маси населення владі, насильницьким характером влади, відсутністю будь-якої демократичної традиції - все це не могло полегшити більшовицькій владі можливості застосування по відношенню до суспільства примусово-репресивних заходів. Не можна скидати з рахунків і особистісні характеристики Й. Сталіна.

Таким чином, можна зробити висновок, що поєднання специфічних соціо-економічних, політичних, культурно-цивілізаційних факторів сприяло тому, що в СРСР сформувався тоталітарний режим.

Після цього вчитель оголошує результати навчальної діяльності учнів.

V. Домашнє завдання

Запропонувати учням підібрати медіатексти, що характеризують політику “прискореної” індустріалізації і колективізації у СРСР. Це повинні бути фотографії, плакати (по 4 візуальних джерела кожного типу).

Використані джерела.

1. Визуальная антропология: режимы видимости при социализме / Под редакцией Е.Р. Ярской-Смирновой, П.В. Романова (Библиотека Журнала исследований социальной политики). М.: 000 «Вариант», ЦСПГИ, 2009. – С. 206-209. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=sw->

EgAt2eQwC&pg=PA212&lpg=PA212&dq=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%82+%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%B8+%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B0&source=bl&ots=37dV72bGgo&sig=1hJKUdoKF8Nzj8aNp-bgs1x25hE&hl=ru&sa=X&ved=0CEQQ6AEwB2oVChMIItICS47CWxwIVhMZyCh0M0QWv#v=onepage&q=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%82%20%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%85%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B0&f=false

2. Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0

3. Марченко Сергій. Історія як зображення: матеріал та образ. Аспекти кінотворення історії України. [Електронний ресурс] / Сергій Марченко. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/daidzhest/2008-12-13/42639>

4. Невежин В. А. «Если завтра в поход...». – М.: Яуза, Эксмо, 2007. – 320 с. [Електронний ресурс] / В. А.Невежин. – Режим доступу: http://militera.lib.ru/research/nevezhin_va/02.html

5. Овсепян Р.П. История новейшей отечественной журналистики (учебное пособие). Под редакцией Я.Н. Засурского. – М., Изд-во МГУ, 1999. [Електронний ресурс] / Р.П. Овсепян. – Режим доступу: <http://evartist.narod.ru/text/55.htm>

6. Правда. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://oldgazette.ru/pravda/>

7. Русский кинематограф 20-х годов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russkoekino.ru/books/history/history-0002.shtml>

8. Сердюков Павел. «Документалистика никогда не была слепком реальности»: сценаристы и киноведы о сути биографического кино. [Електронний ресурс] / Павел Сердюков. – Режим доступу: <http://theoryandpractice.ru/posts/10470-doc-biography>.

9. Сталинское кино как заменитель истории. Радио Свобода. Радиопрограммы и подкасты. Час прессы. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org/content/transcript/451736.html>

10. Тихонюк Олена. Адольф Страхов: митець як інструмент ідеології. [Електронний ресурс] / Олена Тихонюк. – Режим доступу: http://naoma.edu.ua/ua/kafedras/fakultet_obrazotvorchogo_mistetstva/kafedra_grafchnogo_dizaynu/maysternya_grafchnogo_dizaynu_profesora_vshost/statt_ta_dosldzhennya_maystern/adolf_strakhov_mitets_yak_nstrument_deolog/